

לך לך

האש"י; און ער פירט אויס, אבל התורה לא תרצה להאריך בדעות עובדי עבודת גלולים ולפרש הענין שהי' בינו ובין הכשדים באמונה כאשר קצרה בענין דור אנוש וסברתם בע"ג שחדשו.

עס בלייבט אַבער ניט גלאַטיק¹⁰: פאַרוואָס דערמאָנט ניט די תורה בקיצור עכ"פּ, שהי' אברהם עובד אלקים או צדיק תמים אַלס הקדמה צו, ויאמר ה' אל אברם גוי¹¹? וע"ד ווי מען געפינט ביי נח'ן אַז פאַר דעם דיבור ה' צו נח (בתחלת פרשת נח¹²) איז דער פסוק מקדים פריער (בראש הסדרה¹³), נח איש צדיק גוי¹⁴; און נאָך פריער (בס"פ בראשית¹⁵) — „ונח מצא חן בעיני ה'".

עאכר'כּ בנוגע צו אברהם, וואָס אין מדרשי חז"ל ווערט דערציילט בארוכה וועגן גודל מעלתו וצדקתו און זיין עבודת השם במסנ"פ נאָך זייענדיק אין אור כשדים וחרו, וואָס דאָס איז געווען

א. אויף דאָס וואָס פרשתנו הויבט זיך אָן מיטן דיבור ה' לאברהם, לך לך מארצך וממולדתך גוי' ואעשך לגוי גדול גוי' שטעלט זיך דער רמב"ן און זאָגט, אַז די „פרשה לא בארה כל הענין, כי מה טעם שיאמר לו הקב"ה עוזב ארצך ואי-טיבה עמך טובה שלא היתה כמוהו בעולם מבלי שיקדים שהי' אברהם עובד אלקים או צדיק תמים כו' ומנהג הכתוב לאמר התהלך לפני ותשמע בקולי ואיטיבה עמך כאשר בדודי ובשלמה¹⁶, וכענין התורה כולה אם בחוקותי תלכו אם שמוע תשמע בקול ה'א, וכיצחק אמר¹⁷ בעבור אברהם עבדי, אבל להב-טיחו בעבור יציאת הארץ אין בו טעם".

און איז מבאר דעם טעם, היות אַז די אנשי אור כשדים האָבן אים געטאָן „רעות רבות על אמונתו בהקב"ה" און ער איז פון זיי אַנטלאָפן, ללכת ארצה כנען ונתעכב בחרן אמר לו לעזוב גם אלו ולעשות כאשר חשב מתחלה שתהי' עבודתו לו וקריאת בני האדם לשם ה' בארץ הנבחרת ושם יגדל שמו ויתברכו בו הגוים ההם" — ניט אַזוי ווי ס'איז גע-ווען, באור כשדים שהיו מבזין ומ-קללים אותו ושמו אותו בבור או בכבשן

(9) ראה גם מר"ן ח"ג פכ"ט. רמב"ם שבהערה 22.
(10) גם בגוף תירוצו של הרמב"ן צלה"כ: לפי דבריו שלא הי' כאן הודעת גמול בשביל קיום הציווי של עזיבת הארץ — מדוע נאמר „לך גוי ואעשך לגוי גדול גוי", לשון המורה על גמול ושכר?
(11) וראה גם בח"י (ועד"ז באברבנאל) נח יא, כח: פרשתנו יב, א (בסופו). ותירוצו של הבח"י — שהזכיר מעלת אברהם ברמו כמלת „אור כשדים" צע"ג, שהי' בזה הודגשו הרן וחרת.

(12) נח ו, יג.

(13) שם, ט.

(14) בראשית ו, ח.

(15) אלא דשם אינו דומה כ"כ לנדרד (ובפרט לדעת הרמב"ן), כיון דשם הוא הקדמה לא רק לדיבור ה' כיא גם ובעיקר לטעם הצלתו מן המבול. וראה מפרשי התורה ס"פ בראשית.

(1) יב, א ואילך.

(2) שם, ב.

(3) וכלשון הכתוב פרשתנו יז, א.

(4) ראה מ"א ב, ג"ד. דהיא כב, יא ואילך. כח, ז. ועוד.

(5) ראה מ"א שם ג, יג"ד.

(6) ר"פ בחוקותי (כו, ג).

(7) תבוא כח, א. ועד"ז לפני מ"ת — בשלח טו, כו.

(8) תולדות כו, כד. וראה גם לפני' — שם, ה.

הכיר אברהם את בוראו' און איז
נתקרב געווארן צום אויבערשטן; און
ער האט מפרסם געווען, לכל העולם
שיש שם אלוהא אחד לכל העולם ולו
ראוי לעבוד²², ביז צו מוסר נפש זיין
זיך נאך זייענדיק אין אור כשדים²³

— איז די תורה מדגיש דעם מהות
פון אברהם'ס (פון אידן, פון יעדער
איד):

ביי אלע אנדערע אומות איז זייער
קירוב ושייכות צום בורא עולם פאָר-
בונדן מיט זייער ידיעה והכרה אין בורא,
וואס דורך דעם פארבינדן זיי זיך מיט
דעם אויבערשטן און זיינען מקיים
מצותיו. ביי עם ישראל אָבער באַשטייט
זייער עיקר קירוב לאלקות און זייער
מציאות אַלס אידן (ניט אין דעם וואָס זיי
מ'צ'ע דערהויבן זיך צו האָבן אַ הכרה
אין דעם בורא עולם און צו פאַרבינדן
זיך מיט אים, נאָר) אין דעם, וואָס דער
אויבערשטער האָט זיי אויסגעטיילט,
ובלשון חז"ל²⁴, ועכשיו קרבנו המקום
לעבודתו²⁵, „קרבנו המקום לו והבדי-
לנו מהאומות וקרבנו ליחודו“²⁶.

תחת כנפי השכינה, ולא נאמר זה קודם. וראה
לקריש שבהערה 37 (הערה 13 שם).

(22) רמב"ם הל' ע"ז פ"א ה"ג.

(23) רמב"ם שם. וראה גם מו"נ שם. רמב"ם שם.

פרשי נח (יא, כח) מ"מא. ועוד.

(24) הגש"פ.

(25) ולהעיר מנחם ט, ז. אתה הוא היא אשר
בחרת באברהם והוצאתו מאור כשדים גר'. ומשמע
שהבחירה באברהם היתה באור כשדים — לפני
האמירה ד.ל.ך לך גר'. וראה לקמן פרשתנו (טו, ז)
אני ה' אשר הוצאתיך מאור כשדים. וראה ראב"ע
ס"פ נח. רמב"ם בחי' ואברבנאל שם ובריש פרשתנו.
שליה רעו, א. ועוד.

(26) לשון הרמב"ם הל' חו"מ פ"ז הי"ד. ומשמע
לכאורה שקאי על הקירוב דאברהם, שהרי זהו
הסיום דמתחיל ומספר שבתחלה היו אבותינו בימי
חורו ומלפניו כופרים כ"ר. אבל י"ל שקאי על

די הקדמה וסיבה צו אמירת ה' „לך לך
וגר" — און עם כ"ז ווערט אין תושב"כ
כלל ניט דערמאנט וועגן דעם, אפילו
ניט אַז אברהם איז געווען אויסגעטיילט
מכל שאר בני משפחתו בס"פ נח ווערט
אברהם דערמאנט בלויז אַלס איינער פון
משפחת תרח"י.

ב. וי"ל דער ביאור אין דעם:

די התחלה פון עם ישראל איז פון
אברהם אבינו, וואָס ער איז געווען דער
ערשטער איד, אחד ה' אברהם²⁷; און
באָ אברהם'ס גופא האָט זיין אויסגע-
טיילטקייט פון שאר בני אדם שבארצו
מולדתו און אפילו מבית אביו — זיך
אָנגעהויבן מיט, ויאמר ה' אל אברהם לך
לך פון זיי אַלעמען, וואָס שטייט
בתחלת פרשתנו.

און דערמיט וואָס די תורה הויבט אָן
דעם סיפור וועגן דעם ייחוד פון אברהם
אבינו מיט, ויאמר ה' אל אברהם גר'
(כאַטש אַז אַ סך זמן פריער²⁸ איז שוין

16) גם לדעת הרמב"ם, דהרי אמר לו שילך לאי-
כי שם יוכל להמשיך בעבודתו וקריאת בני אדם לשם
ה' כמו שעשה לפניו.

17) ראה מ"נ שם.

18) ראה גם תירא פרשתנו (יא, ג); תירא שם (פג,
ד ואילך) — מה שלא נאמר כלל בתורה ממעשיו של
אברהם בהיותו בחור. וראה ספר הערכים חב"ד
ערך אברהם אבינו (ע' עג ואילך) ובהנשמן שם.

19) כי אף שהובא זה מפרשי ס"פ נח (יא, כח.
לב) — והרי רשי' מפרש פשוטו של מקרא — היו
בכלל תושב"ע"ם (ולא תושב"כ) ובה — מדרש אגדה,
ולא רבותינו פירשו וכיו"ב.

ולהעיר — לכללות פרשי עה"ת — חידוש
בשרע אדה"ו אר"ח סרפיה ס"ב (ממגיא שם סק"ג)
פרשי שהוא בנוי על יסוד התלמוד!

20) יחזקאל לג, כד.

21) ע"פ המבואר בפנים, יומתק מה שרק
בפרשתנו (לאחר ש' שנאמר בתורה יחודו של אברהם
ויאמר ה' אל אברהם לך לך) מפורש (יב, ה
ובפרשי') ואת הנפש אשר עשו בחרן — שהכניסו

זיינען די מצות ב"ג ענינים וואס מ'קען מקיים זיין אפילו מצד „הכרע הדעת“³²). משא"כ די מצות פון אידן איז ענין (ניט נאר דער זיכור האדם³³ והעולם, נאר ועיקר) — „צוותא וחיבור“³⁴ עם הבורא, און דאס איז מהותה פון א מצוה. און וויבאלד אז דאס איז אן ענין פון צוותא וחיבור עם הבורא, וואס נברא און בורא זיינען באין ערוך לגמרי, איז מובן, אז כשם ווי די מציאות הנברא איז ניט תופס מקום לגבי דעם בורא, איז אויך זיין עבודה ניט תופס מקום לגבי, און דער וועג ווי די צוותא ווערט אויפֿ־געטאן, איז (ניט דורך דעם זיכור ועלי פון דעם אדם, דורך זיין ידיעה והכרה אין אלקות, אדער וועלכע־עס־איז הרגש ועבודה נעלית פון א בן אדם, נאר) דורך דעם וואס דער איבערשטער האט בוחר געווען און אנגעזאגט, ד.ה. דורך ציווי ה' וקיומו³⁵.

און דאס איז מדגיש תורה גלייך ביי דעם ערשטן אידן אברהם אבינו, אז זיין אויסגעטיילטקייט (אלס איד) און זיין מעלה הויבט זיך אן (אין דער תורה —

(32) לשון הרמב"ם הל' מלכים ספ"ח. אלא דשם מכאן דבכדי להיות מחסידי אהי"ע (שיש להם חלק לעוה"ב) צריך שיקבל אותן ויעשה אותן מפני שצוה בהן הקב"ה בתורה והודיענו ע"י משה רבינו ולא „מפני הכרע הדעת“. ולהעיר מב' הגירסאות בסיום לשון הרמב"ם שם „ולא מחכמיהם“, אלא מחכמיהם — ראה לקו"ש ח"ב ע' 141. ואכ"מ.

(33) לצרף בהם את הבריות — תנחומא שמיני ז"ח. ב"ר רפ"ד. ושי"נ (וראה מו"נ ח"ג פכ"ז). וראה ע"ד המבואר בפנים — לקו"ש ח"ט ע' 182 ואילך. ושי"נ.

(34) לקרית בחוקותיה מה, ג. ובכ"מ.

(35) ראה בארוכה משל כ"ס מו"ח אדמרי"ר (ד"ה רבי אומר שית ספ"א ואילך. ד"ה ביום השמע"צ השי"ת בתחלתו. התמים ח"א ע' כה ואילך). נתי' בלקו"ש ח"ז ע' 30 ואילך.

און וויבאלד אז דאס איז געקומען מצד הבורא, איז מובן, אז די בניי זיינען ניט נאר נאך א סוג אין דער בריאה (אבער — בדוגמת אנדערע נבראים), וואס איז געווארן געענטער צום אוי־בערשטן מער ווי שאר בני אדם — נאר ס'איז אינגאנצן אן אנדער מהות.

ווארום אלע נבראים זיינען און בלייבן א מציאות נברא, משא"כ אידן זיינען במהותם אן ענין פון ג־טלעכקייט אין דער בריאה [ווייל ניט נאר די נשמה פון א אידן איז א „חלק אלקה ממעל ממש“²⁷ אויך זייענדיק למטה, נאר וועגן דעם גוף פון א אידן ווערט געזאגט²⁸ „ובנו בחרת מכל עם ולשון“, אז דער אויבערשטער האט בוחר געווען די אידן, זייערע גופים²⁹].

ועד? איז דער חילוק צווישן די מצוות ב"ג און די מצוות וועלכע אידן זיינען אנגעזאגט געווארן — דאס איז ניט נאר א חילוק אין כמות (ז' אדער תר"יג), נאר ס'איז א חילוק אין איכות ומהות³⁰:

די מצות ב"ג איז תוכנן (בעיקר) — דער ישוב העולם³¹, דער זיכור האדם, אז דער מין המדבר זאל זיין כדבעי, די וועלט כדבעי; און די אויסגעאיידילקייט און שלימות פון וועלט (און מין המדבר) ווערט דורך דעם וואס די ב"ג זיינען מקיים זייערע מצוות (און דעריבער

הקירוב בזמן גאולת מצרים — ראה לקו"ש ח"ז ע' 82 ואילך ובהערות שם.

(27) תניא רפ"ב.
(28) נוסח ברכת אהבת עולם. וראה שו"ע אדה"ז אורח ח' ס' ס' ס' (ממגי'א שם) שכשיאמר ובנו בחרת מכל עם ולשון זיכור מ"ת.

(29) תניא פמ"ט (ס"ט, ס"ב) ואילך.
(30) ראה לקו"ש ח"ה ע' 159 ואילך. חט"ז ע' 150. ובכ"מ.

(31) ראה ישע"י מה, יח.

יעדער ענין אין תורה איז נוגע ניט בלויז אלס הוראה בלימוד וידיעת האדם, נאָר זיי זיינען אַ הוראה פאַר אַלע אידן, און יעדער אידן בכל הדורות, אין דער הנהגה בפועל ממש.

ובפרט בנוגע די אבות — וויבאלד אַז „מעשה אבות סימן לבנים“⁴³, און ווי דער רמב"ן איז מבאר בארוכה, אַז דער טעם וואָס די תורה איז מאריך אין „סיפור המסעות כו' ושאר המקרים“ פון די אבות, איז בכדי דערפון צו אַרויס־ לערנען און וויסן ווי עס דאַרף זיין די הנהגה פון די בנים.

עפ"ז איז מובן בנדוד: מיט דעם וואָס די תורה דערציילט אַז דער (עיקר) צוותא וחיבור פון אברהם מיטן אוי־ בערשטן הויבט זיך אַן מיטן ציווי ה' „לך לך גו“, איז דאָס ניט נאָר לשם ידיעה וועגן דעם מהות פון אַ אידן, און דער ענין המצות באַ אידן, נאָר דאָס איז אַ הוראה בפועל אין דעם יסוד והתחלה פון דעם איד'נס קירוב צום אויבערשטן.

ד. עס קען זיין אַ קס"ד, אַז כדי אַ איד זאָל אָנהויבן מקיים זיין מצות און נתקרב ווערן צום אויבערשטן, דאַרף ער לכל לראש לערנען וועגן אידישקייט, וועגן די הלכות ומצות התורה, ובפרט לערנען וועגן דעם אויבערשטן, די שייכות זיינע צו וועלט בכלל און אידן בפרט; וויסן דעם תוכן הענין פון מצות בכלל, און פון יעדער מצוה פרטית וכו'. ד.ה. מקצו מיינען, אַז איידער מאַזן מקיים מצות דאַרף מען האָבן די ריכ־ טיקע הקדמה והכשרה בידיעת הענינים לבוּרין וכו'. ערשט נאָכדעם קען מען

מעשה אבות) ניט מיט זיינע געוואָל־ דיקע מעלות — אין זיין קירוב לאלקות דורך עבודתו ובכח עצמו (וואָס איז גע־ ווען באַ אים אויך פריער), נאָר⁴⁶ מיט „ויאמר ה' אל אברהם לך לך גו“⁴⁷, מיט דעם וואָס דער אויבערשטער טיילט אים⁴⁸ אויס; זיין שייכות ודביקות מיט'ן אויבערשטן (ווי עס שטייט אין תורה) האָט זיך אויפגעטאָן עיז שניצטו מאַת ה' און ער האָט מקיים געווען⁴⁹ דעם ציווי⁴¹.

ג. תורה איז מלשון הוראה⁴². דער־ מיט ווערן געמיינט אַלע עניני תורה, אַז

(36) ראה גם אברבנאל ריש פרשתנו בתירוץ קשיית הרמב"ן (השאלה ה' באברבנאל), „שאברם לא התעורר בראשונה כו' בדבר השם כו' אלא מכח התפלספותו כו' ולא נכתבו . . בתורה אלא דברי נביאי השם וחסידיו הדבקי בו ממה שעשו בעבודת האל ובמאמרו לא מעינם ושכלם. ע"ש.

(37) וראה לקו"ש חט"ו ע' 84 ובהערות שם להתחלת ההכנה למ"ת וביטול הגזירה היא מויאמר ה' אל אברהם לך לך.

(38) להעיר מנצח ישראל להמהר"ל פ"א, דלכן לא נזכרו מעלות אברהם לפני הדיבור ד־ויאמר ה' גו", שלא תאמר שהוא ית' כחר באברהם ובזרעו אחריי בשביל מעשיהם כו' ע"ש. ושם — ע"ד החילוק בין ישראל לאוה"ע.

(39) והיינו דמודגש כאן לא רק עצם ענין הבחירה בזה שהציל אותו או גם דיבר אתו, אלא בזה שניטווה. והרי גם דיבור ה' בברית בין הבתרים ה' בהיותו בן שבעים שנה (פרשי' בא יב, מ. תוד"ה וגמירי ע"ז ט, א) ואעפ"כ מתחיל בתורה בהציווי לך לך, שבפשוטות הכתובים ה'ז כאשר ה' אברהם בן ע"ה שנה (פרשתנו יב, ד). וראה מקומות שבהערה 25. לקו"ש חט"ו שם הערה 14. ואכ"מ.

(40) ע"פ כהנ"ל יזמק תי' ה' באוה"ה ריש פרשתנו ב.טעם שדבר ה' אליו (אל אברהם) קודם הראות לו מה שלא עשה כן בכל הנבראים. עיי"ש.

(41) משא"כ באדם הראשון ונח שהציויים להם נאמרו לאחר שמשופר בתורה מעלתם וכו' (אדה"ר — שנברא בצלמנו גו', ויניחהו בג'ע לעבדה ולשמרה (בראשית ב, ז"ח. טו), ונח מוכיר הכתוב דקתו (כנ"ל בפנים ס"א)).

(42) זח"ג נג, ב. גיא ר"ס בראשית בשם הרד"ק.

(43) ראה הנחומא פרשתנו ט.

(44) פרשתנו יב, ו. וראה לקו"ש חט"ו ע' 76.

וש"נ.

גר" — צו טאן, אויספירן בפועל ציווי ה"ה.

און נישט נאָר איז דאָס די ערשטע זאך אין זמן, נאָר דאָס איז אויך דער עיקר אין עבודת השם בכלל. וואָרום מיט וואָס ווערט אַ איד נתחבר ונתאחד מיטן אויבערשטן — דורך טאן און פאָלגן ציווי הבורא.

ד. ה. דער יסוד העבודה פון אַ אידן איז אמונה וקב"ע פשוטה, טאן און אויס-פאָלגן ציווי ה' בפועל.

ה. כשם ווי דאָס איז באַ אידן בכלל אזוי איז דאָס בנוגע יעדער איד בעבור דתו הפרטית:

בשעת אַ איד אַ שומר תורה ומצות האָט אַ ידיעה אין נגלה דתורה און אין פנימיות התורה, און האָט אַ הכרה אין בורא עולם ביז צו אהבה ויראה — איז בשעת ער האַלט ביי מקיים זיין אַ מצוה פון דעם אויבערשטן דאָרף ער וויסן, אַז ראשית העבודה ועיקרה ושרשה" איז צו דערהערן אַז ער גייט מקיים זיין ציווי ה' — ובנוסף ברכת כל המצות „אשר קדשנו במצותיו וצונו" 46, ובאופן אַז „אלו נצטוו לחטוב עצים" 47 וואָלט ער עס געטאן מיט'ן זעלבן מסנ"פ:

אנהויבן מקיים זיין מצות ה' ווי עס דאָרף צו זיין, ווי עס איז מתאים וראוי באַ קיום מצות ה'.

ובמילא אויך בשעת מען טרעפט אַ אידן וועלכער האָט ביז איצט נישט גע-האָט קיין שייכות צו אידישקייט, נישט נאָר צו קיום המצות בפועל, נאָר אויך צו וועלכער עס איז ידיעה אין אידישקייט; די איינציקע זאך וואָס ער ווייס איז אַז ער איז אַ איד — קען מען מיינען, אַז לכל לראש דאָרף מען אים אנהויבן צו-גרייטן צו אידישקייט און מיט אים לערנען ענינים וועלכע וועלן סר"ס לאחר זמן עס געבן אַ ידיעה וועגן דעם אויבערשטן און תומ"צ, ביז ער וועט באַ-קומען אַ געפיל אין תומ"צ — און דעמאָלט וועט ער מקיים זיין תומ"צ ווי אַ איד דאָרף מקיים זיין.

אמת טאָקע אַז אויך איידער מען פאַר-שטייט טאָר מען זיך נישט אָפהאַלטן פון מקיים זיין דעם ציווי בפועל, עס דאָרף זיין הקדמת נעשה לנשמע" 48, ובמילא וועט ער זען אַז אזוי זאָל זיין די הנהגה אויך ביים צווייטן אידן — איז אָבער באַ אים דער רגש אַז דאָס איז פאַרט נישט דער אמת'ער אופן פון קיום המצות: ס'איז נאָר אַז היות ער איז נאָך נישט שייך צו הבנה והשגה, טאָר מען נישט וואָרטן ביז ער וועט צו דעם צוקומען, אָבער דער עיקר קיום המצות וועט זיין לאחר הדיעה וההכרה, כנ"ל.

אויף דעם קומט די הוראה בפרישתנו, פון אברהם — „ויאמר ה' אל אברם לך לך גר": מזויס נאָך נישט וועגן מעלות פון אברם'ן — און דער יסוד והתחלת קירובו איז „ויאמר ה' אל אברם לך לך

46 ע"פ המבואר בפנים יומתק מה שאברהם הוא אב לגרים (ראה רמב"ם הל' בכורים ס"ד ה"ג ובהנסמן שם. רע"ב בכורים פ"א מ"ד) — ל"י קירוב אברהם לאלקות כפי שמסופר בתושב"י, הוא כמצאות חדשה בלי שום הקדמה לפניו, וכמו גר שבא להתגיר (ולזהיר מגבורות ה' להמהר"ל פ"ה).

47 ראה תניא רפמ"א.

48 ולהעיר מעטרת ראש בסופו (נח, ב ואילך) בענין מעשה המצות וכוונתו. ובכ"מ (ד"ה בששה"ק תעריב ספ"ד. וטהר לבנו תפריח פ"א. סה"מ קונטרסים ח"א רכג, א"ב. לקיש ח"ד ע' 1193) — ע"ד הכוונה הכללית או הפרטית שבמצות לקרית שלח מ, א. ובכ"מ.

אָפּגעטייטשט בכ"מ⁵¹: „לך לך מארצך“ — „גיי אוועק“ פון דיינע רצונות („ארץ“ ל' רצון), וממולדתך — פון דיינע געוואוינהייטן (ומדות), ומבית אביך — פון דיינע מוחין (אב, חכמה)

— וואָס כאַטש אַז באַ אַידן וואָס איז כדבעי, זיינען די אַלע רצונות וכוחות אַריינגעטאָן אין קדושה ואלקות (ובדוג-מא ומעין ווי ס'איז געווען באַ אברהם אבינו אויך קודם ההליכה), פונדעסט-וועגן איז דער וועג צו פאַראייניגן זיך מיטן אויבערשטן דוקא דורך דעם וואָס ער גייט אַרויס פון זיין מציאות (רצונות מדות מוחין) אויך פון זיין מציאות מצד קדושה —

און וואו דאָרף זיין דער תכלית פון „לך לך“ — „הארץ אשר אראך: אויס-צופירן דעם (ארץ) רצון וואָס דער אוי-בערשטער וווינט אָן.

עפ"ז קען מען פאַרענטפערן אויך די קושיא פון רמב"ן (הנ"ל סעיף א): וואָס פאַר אַן אַרט האָט צו מבטיח זיין אַזא שכל בלויז פאַר קיום ציווי ה' — יציאת ארצו?

ווייל דורך דעם קיום — ווערט דער אמת'ער ענין פון מצות, דער עצם קיום ציווי ה' איז דער תכלית און ברענגט דעם שלימות השכל.

און וויבאַלד דער עיקר השלימות פון אַ מצוה (מל' צוותא וחבורה⁵²) באַשטייט אין מקיים זיין אַ מצוה צוליבן ציווי ה' (ניט מצד הרגשים מצד האדם כנ"ל) — דערפאַר גיט דער אויבערשטער אויך

דערהערנדיק אַז זיין שייכות צום אוי-בערשטן באַשטייט איצט אין טאָן אַ מצוה בפועל,

אַנדערע עילויים און זיין עבודה זיינען אַלץ נאָר אין די גדרים פון נברא⁵⁰,

דוקא דורך עשיית המצות פון דעם אויבערשטן ווערט אַ איד⁵¹, נכלל באור ה' ורצונו ומיוחד בו ביחוד גמור⁵².

ו. עפ"ז יומתק וואָס דער ענין (אַז דער חיבור אמיתי פון אַ אידן מיטן אוי-בערשטן טוט זיך אויף מצד ציווי ה' און דורך דעם וואָס דער איד איז מקיים הציווי) איז געזאָגט געוואָרן אין דעם אויבערשטנס אַנזאָג „לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך“:

דאָס איז דער תוכן הענין פון „לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך“, ווי

50 והיינו הכרת ה' ואהוייר מצד, בלי ענין המצוה שבהן. וכמו שה"י אצל אברהם (לפני שנצטווה לך לך). אבל מצד הציווי הרי אדרבה. אין ערך ודמיון כלל בין הארת והמשכת אור א"ס ב"ה שהוא פנימיות רצונו ית'. . המאירה ומלובשת במצות מעשיות ממש. . לגבי ההארה והמשכת אור א"ס ב"ה המאירה ומלובשת בכוונת המצות מעשיות שהאדם מתכוין בעשייתן כדי לדבקה בו ית' ע"י קיום רצונו שהוא ורצונו אחד. . ולא שדביקות המחשבה ושכל האדם בו ית' היא מצד עצמה למעלה מדביקות קיום המצות מעשיות בפועל ממש. . אלא מפני שזהו ג"כ רצונו ית' לדבקה בשכל המחשבה וכוונת המצות (תניא פליח — ג, ב ואילך — ע"ש באור. וראה שם פליח (מד, סעיף ואלך)).

51 לא רק נשמתו שהיא גופו האלקי עם שני לבושי הפנימיים לבדם שהם כח הדבור והמחשבה שזה נעשה ע"י עסק התורה, וע"י קיום מצות מעשיות הנעשים ע"י הגוף ממש (שאז כח הגוף ממש שבעשר ז' נכלל באור ה' כ"י (תניא שם, סעיף ואלך)).

52 תניא שם (מה, א).

53 ראה סד"ה לך תש"ה. ועוד. לקרש ח"כ ע' 59. ושיג. ולהעיר ג"כ מכש"ט ד, סעיף ואלך (הוצאת קה"ת) בשם הר"סג (וראה לקרש ח"כ ע' 659).

(פון אויבערשטן) צום מברך; און עדי' להיפך.

און דורך דער עבודה באופן הנ"ל, לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך ביי יעדער איינעם אין זיין עבודה פרטית, ווערט נתקיים דער „אל הארץ אשר אראך“ כפשוטו — דער אוי-בערשטער ברענגט אידן אין ארץ ישראל, און מען געפינט דארטן גדלות און „שלימות הארץ“, ביז אויך „ירחיב ה'א את גבולך“⁵⁷ — אויך ארץ „קניי קניזי וקדמוני“⁵⁸

ויל און אויך זיי האט דער אוי-בערשטער אָפּגעגעבן⁵⁹ אברהם'ען בברית בין הבתרים, וויבאלד דער זעל-בער ברית איז געווען אויף אלע צען ארצות,

בגאולה האמיתית והשלמה על ידי משיח צדקנו, במהרה בימינו ממש.

(משיחות שי"פ לך ואחש"פ תשמ"א,
ש"פ נח תשמ"ג)

טוב ושכר „שלא הי' כמוהו בעולם“, א שכר וועלכער איז אויס'ן גדר העולם.

ז. ויש לומר אז דער ענין איז אויך מרומז אין תוכן השכר-הברכות —

ניט נאר אין דעם וואס אין די ברכות איז מודגש ווי דאס אלץ קומט פון אוי-בערשטן: „ואעשך לגוי גדול ואברכך ואגדלה שמך“ (ניט בלשון נפעל „והיית לגוי גדול כו'“⁶⁰), נאר אויך אין דעם וואס תוכן הברכות איז דער ענין פון גדלות — „גוי גדול“, „ואגדלה“:

דער אמת'ער ענין פון גדלות איז נאר בא דעם אויבערשטן⁶¹ — בא נבראים מצ'ע איז ניטא גדלות אמיתית⁶², און די גדלות וועלכע איז דא אין דער בריאה (ואעשך לגוי גדול ואגדלה שמך) קומט דורך דביקות בהבורא.

עדי' אין די אנדערע לשונות הברכה, וועלכע ברענגען ארויס אז אברהם ווערט איין זאך מיטן אויבערשטן, וואס דערפאר איז „והי' ברכה“, ווי רש"י טייטשט „הברכות נתונות בידך עד עכשיו היו ביד ומעכשיו אתה תברך את אשר תחפוץ“, ביז נאכמער: „ואברכה מברכך ומקללך אאר“, אז א ברכה צו אברהם ברענגט בדרך ממילא א ברכה

(54) ועיד פרשתנו י, ד: והיית לאב המון גוים.
(55) כי „גדולי“ באמת מורה על בליג — ראה שער היחוד והאמונה פ"ד, הגדול .. לאין קץ ותכלית .. כי גדול ה' כו'. ולהעיר מהחילוק בדגולה וחסד (לקרית עקב י, סעיד ואלך. ובארוכה — אוהית וירא צ, א ואלך. ועוד).

(56) ועיד המבורא במ"א (ראה לקריש חיו"ע 115 ושי"ג) בהטעם ע"ז שמאדן — מאד שלך — מעורר, מאד' שלמעלה, בליג האמיתי (תרא מקץ לט, ריש ע"ד. סהמ"צ להצ"צ שרש מצות התפלה פס"ז. ועוד) כי נבראים שהם בעצם מוגבלים — אא"פ להיות בהם מצ'ע בליג, ובא' מהמאד' שלמעלה — והיי' אמיתית „גדולי“ מורה על בליג, כגיל הערה שלפניו. ועדי' נתבאר (לקריש שם. ושי"ג) בנוגע לבחי' „אמת“ שבנבראים.

(57) ראה יב, כ וספרי שם. שופטים יט, ח ופרש"י שם. רמב"ם הל' רוצח ושמירת נפש פ"ח ה"ד.

(58) פרשתנו טו, יט. וראה פרש"י שם (והבא בהערה הבאה).

(59) לכאור כ"ה לפי פשוט הלשון בהברית (שם, יח) „לזרעך נחתי“ (וממשיך בפסוק שלאח"ז „את הקניי גוי“), ובביר פמיד, כב: מאמרו של הקביה מעשה [אלא שצ"פ פשש"מ (פרש"י שם) „כאילו היא עשויה“ (ראה בארוכה לקריש חט"ז ע' 204 ואלך. ושי"ג) — גם ה' ארצות].

ומי'ש בפרש"י שם, יט (מביר ספמ"ד). עשר אומות יש כאן ולא נתן להם אלא שבעה גוים והשלשה .. קניי קניזי וקדמוני עתידים להיות ירושה לעתי' .. יל דוהו בנועז לנתינתו שתיעשנה ארץ ישראל (וקדושתה), לא רק שינוי הבעלות אלא גם שינוי האיות. וראה רשב"ם ב"ב נ, א ד"ה חייב. פרשת דרכים דרך הקדוש דרוש ז, צפע"נ עה"ת האזינו לב, מט. ברכה לד, ד. שו"ת שאילת דוד בתחלתו חידושים בעניני שביעית ד"ה א"ה. אנציקלופדי' תלמודית ערך אי' ע' רה. ושי"ג ואכ"מ.

לך ב

נכרתו „עם אברהם אבינו“ (ב) ער איז מפרט די אלע ייג בריתות.

אעפֿי אז דאָס איז פֿאַרשטאַנדיק, ווייל מכללי הרמב"ם איז אז ער איז מעתיק לשון המשנה כו', און אלס א ספר פון „הלכות הלכות“ איז ער (כמה פעמים) מוסיף ומבאר בלשון המשנה כדי די הלכה זאל אַרויסקומען מוסבר¹⁰ וברור¹¹ — פונדעסטוועגן, פֿאָדערט זיך ביאור בנדו"ד:

דער מקור אויף דברי הרמב"ם — אויף „עם אברהם אבינו“ און אויף דעם פירט פון די ייג בריתות, איז (לכאורה) אין ירושלמי נדרים¹², דער מאמר פון רבי יוחנן בר מרי: „כתיב ביום¹³ ההוא כרת ה' ברית את אברהם“ לאמר וגו' עד ואת בריתי אקים את יצחק וגו' —

מען דאַרף אָבער פֿאַרשטיין: פֿאַר- וואָס איז דער רמב"ם משמיט דעם ערשטן פסוק וואָס דער ירושלמי ברענגט „ביום ההוא כרת ה' את אברהם

א. אין סוף ה' מילה פירט אויס דער רמב"ם וועגן דער מעלה פון מצות מילה: כל מצות התורה נכרתו עליהן שלש בריתות¹ שנאמר כו', ועל המילה נכרתו שלש עשרה בריתות עם אברהם אבינו² ואתנה³ בריתי ביני וביניך (און רעכנט אויס אלע בריתות⁴ ביו) . . ואת בריתי אקים את יצחק⁵.

אז מילה איז „נכרתו עלי שלש עשרה בריתות“, איז מקורו — ווי דער כסף משנה צייכנט אן — די משנה „ספֿג נדרים“: גדולה מילה שנכרתו עלי שלש עשרה בריתות.

דער רמב"ם איז אָבער מוסיף אויף לשון המשנה: (א) אז די ייג בריתות

(1) להעיר שבצילום כתב מספר הרמב"ם שבו מופיעה חתימתו של הרמב"ם „הוגה מספרי אני משה ברבי מיימון זל“ (נדפס בסוים הרמב"ם הוצאת פרדס) — כאן הוא גמר ספר אהבה, וכתוב: „נגמר ספר שני בעזרת שדי ומנין פרקים של ספר זה ששה וארבעים . . (והולך ומונה מנין ההלכות והפרקים של כל ספר שני) ברוך הנותן ליעף כח“ — ולא כלפנינו, שגמר ספר שני בא לאחר „סדר תפלות כל השנה“.

(2) בכתיב ס' הרמב"ם (הגיל הערה 1) מוסיף „לבד“.

(3) בכתיב ס' הרמב"ם (הגיל הערה 1) מוסיף כאן „שנ“.

(4) פרשתנו יז ב.

(5) בפרשתנו שם, ד. ז (ב בריתות), ט, ייד. יא. יג (ב בריתות). יד. יט (ב בריתות). ובכתיב ס' הרמב"ם (הגיל הערה 1) — משמיט כמה תיבות שישנן בדפוסים שלפנינו.

(6) שם, כא.

(7) לא, ב.

(8) ראה יד מלאכי כללי הרמב"ם אות ב; אות ה ואות כד.

(9) לשון הרמב"ם בהקדמתו לספר היד.

(10) לכאורה יש לומר שזהו הטעם להוסיפה „עם אברהם אבינו“, כיון שבא בהמשך ובשני מכל מצות התורה, שהבריתות היו עם כל ישראל, לכן מוסיף דעל המילה נכרתו שלש עשרה בריתות עם אברהם אבינו. וראה לקמן הערה 17.

(11) ראה יד מלאכי שם אות כד (מבי לסייד ר"ם רא).

(12) פ"ג הי"ט.

(13) פרשתנו טו, יח.

(14) כן הובא בירושלמי, ובהפסוק הוא בשני הסדר. ובפני משה העתיק ככתוב. וכ"ה במאירי נדרים שם.

(*) ועד"ו הוא ברמב"ם דפוס רומי ר"מ.